

R. BORREMANS

MIDDELEEUWSE CERAMIEK UIT TONGEREN EN STOKKEM

Overdruk uit « Het Oude Land van Loon », 1955

Afb. 1 — Blz. 13-17

HASELT

77.503 — De Limbúrgsche Drukkerijen

ARCHÆOLOGIA BELGICA N° 29b

B) Tessons de poteries trouvés à Tongres et Stokkem (Limbourg)

Les fouilles entreprises en 1954 à Tongres, pour repérer certains vestiges romains, livrèrent également quelques tessons de poteries médiévales, appartenant aux groupes suivants :

a) céramique grisâtre, de fabrication locale ou régionale;

b) céramique fortement cuite, décorée à l'aide de barbotine brun-rougeâtre dans le genre de la céramique de Pingsdorf. La pâte contenant un fort pourcentage de dégraissants (quartz), ressemble pourtant davantage à la production des officines de Brunssum (Limbourg néerlandais), qui florissait au XIIe siècle ;

c) terre cuite blanchâtre, gris clair et jaunâtre, partiellement couverte de glaçure plombifère ; produits vraisemblablement importés de la vallée de la Meuse, peut-être de Liège ou d'Andenne (XIIe-XIIIe siècle) ;

d) terre cuite rouge. Fig. 10 : probablement céramique d'Andenne (non datée) ; fig 11 : plat (XVe-XVIe s.).

e) grès : les n°s 12 et 13 sont sans doute importés de Rhénanie (XIVe s.) ; le No 14 rappelle les grès de Brunssum.

Autres tessons trouvés à Tongres :

Fig. 15 : terre cuite blanchâtre-grisâtre, couverte de glaçure plombifère jaunâtre (XIVe siècle) ; fig. 16 : terre cuite gris bleuâtre à décor gravé (non daté).

Les deux poteries en grès, fig. 17 et 18, proviendraient d'un four de potier qui aurait été découvert à Stokkem en 1946. La pâte gris-bleuâtre contient du quartz comme dégraissant ; la surface est couverte d'un enduit ferrugineux brun mat.

Ces récipients sont comparables aux produits des fours de Brunssum (2e moitié XIIe s.-XIIIe s.) et de certaines officines rhénanes (XIIIe s.-XVe s. ?).

MIDDELEEUWSE CERAMIEK UIT TONGEREN EN STOKKEM

Deze twee boeken worden uitgegeven door de Koninklijke Vlaamse Academie van Letteren, Wetenschappen, Schone Letteren en Geesteswetenschappen, Brussel, en de Koninklijke Vlaamse Academie van Letteren, Wetenschappen, Schone Letteren en Geesteswetenschappen, Tongeren. De boeken zijn bedoeld voor de wetenschappelijke en algemene lezers van de geschiedenis van de kunst en de archeologie.

De boeken zijn te verkrijgen bij de uitgeverij van de Koninklijke Vlaamse Academie van Letteren, Wetenschappen, Schone Letteren en Geesteswetenschappen, Brussel, en de Koninklijke Vlaamse Academie van Letteren, Wetenschappen, Schone Letteren en Geesteswetenschappen, Tongeren.

I. INHOUD VAN DE BOEKEN VAN DE KONINKLIJKE VLAAMSE AKADEMIE VAN LETTEREN, WETENSCHAPPEN, SCHONE LETTEREN EN GEESTESWETENSCHAPPEN, BRUSSEL

1. De geschiedenis van de middeleeuwse keramiek in België en Nederland, door Dr. J. J. Van der Linden.
2. De middeleeuwse keramiek in België en Nederland, door Dr. J. J. Van der Linden.

MIDDELEEUWSE CERAMIEK UIT TONGEREN EN STOKKEM

Deze twee boeken worden uitgegeven door de Koninklijke Vlaamse Academie van Letteren, Wetenschappen, Schone Letteren en Geesteswetenschappen, Brussel, en de Koninklijke Vlaamse Academie van Letteren, Wetenschappen, Schone Letteren en Geesteswetenschappen, Tongeren. De boeken zijn bedoeld voor de wetenschappelijke en algemene lezers van de geschiedenis van de kunst en de archeologie.

De boeken zijn te verkrijgen bij de uitgeverij van de Koninklijke Vlaamse Academie van Letteren, Wetenschappen, Schone Letteren en Geesteswetenschappen, Brussel, en de Koninklijke Vlaamse Academie van Letteren, Wetenschappen, Schone Letteren en Geesteswetenschappen, Tongeren.

De boeken zijn te verkrijgen bij de uitgeverij van de Koninklijke Vlaamse Academie van Letteren, Wetenschappen, Schone Letteren en Geesteswetenschappen, Brussel, en de Koninklijke Vlaamse Academie van Letteren, Wetenschappen, Schone Letteren en Geesteswetenschappen, Tongeren.

De boeken zijn te verkrijgen bij de uitgeverij van de Koninklijke Vlaamse Academie van Letteren, Wetenschappen, Schone Letteren en Geesteswetenschappen, Brussel, en de Koninklijke Vlaamse Academie van Letteren, Wetenschappen, Schone Letteren en Geesteswetenschappen, Tongeren.

MIDDELEEUWSE CERAMIEK UIT TONGEREN EN STOKKEM

Met het doel, overblijfselen van de Romeinse stad op te sporen, stelde de Dienst voor Opgravingen, in de loop van de voorbije zomer, een onderzoek te Tongeren in. Tijdens deze werken kwamen enkele middeleeuwse scherven te voorschijn welke we hierna bondig zullen beschrijven.

Wij maken van de gelegenheid gebruik om een paar oudere vondsten uit Tongeren en Stokkem bekend te maken.

I. TONGEREN 1954, HEILIGSACRAMENTSTRAAT, SLEUF I

a) Berookt aardewerk (inheemse waar).

1. Randscherf van een schaal; grijs op de breuk en donkergrijs aan de oppervlakte; poreus en hard gebakken; doormeter onbepaald (meer dan 30 cm.?).

Vergelijking: rand van hetzelfde type, uit Elmpt (Kreis Erke-
lenz, ten Noorden van Jülich), XIIe-XIVe eeuw. (KERSTEN,
Töpfereifunde aus Elmpt, in **Bonner Jahrb.** 146 (1941), blz.
406-408, afb. 110, n° 19).

b) Steengoedachtige ceramiek, beschilderd in de aard van Pings- dorfer en Brunsumer waar.

2. Randscherf en oorfragment van een grote kan; de lip is weinig geprofileerd; op het zware oor, rond in doorsnede, merkt men een vlek dunne bruinrode verf; de klei is geelachtig aan de oppervlakte en grijs op de breuk; de scherf voelt zeer ruw aan daar de klei een grote hoeveelheid kwarts bevat; rand-
doormeter: ± 10 cm.

Vergelijking: kan uit een Brunsumer oven, in de tweede helft van de XIIe eeuw gedateerd (W. C. BRAAT, **Funde mittelalterlicher Keramik in Holland und ihre Datierung**, in **B. Jbb.**, 142 (1937), blz. 163-164, pl. 42, afb. 2, onderaan, in 't midden).

3. Schouder- en halsscherf van een bekertje; baksel en samenstelling van de klei zoals bij nr 2; de scherf is bruingrijs aan de buitenzijde en grijs aan de binnenzijde en op de breuk; ruwe oppervlakte; de versiering op de schouder (ijzerhoudende verf) bestaat uit schuine gelijklopende streepjes tussen twee evenwijdige lijnen.

Het is een fragment van een eivormige beker, met cylinder-vormige hals zonder afzonderlijke randlip en met een standring. **Vergelijkingsmateriaal**: dit type, met gelijkaardige versiering op de schouder, werd in de tweede helft van de XIIe eeuw door de pottenbakkers van Brunsum vervaardigd (1). Dezelfde versiering vindt men op een bolronde pot met rechte hals en standring, in 1867 te Tongeren gevonden (Curtiusmuseum, Luik, inv. I. 1890); de klei is eveneens dezelfde.

c) Witachtig, lichtgrijs en lichtgeel aardewerk.

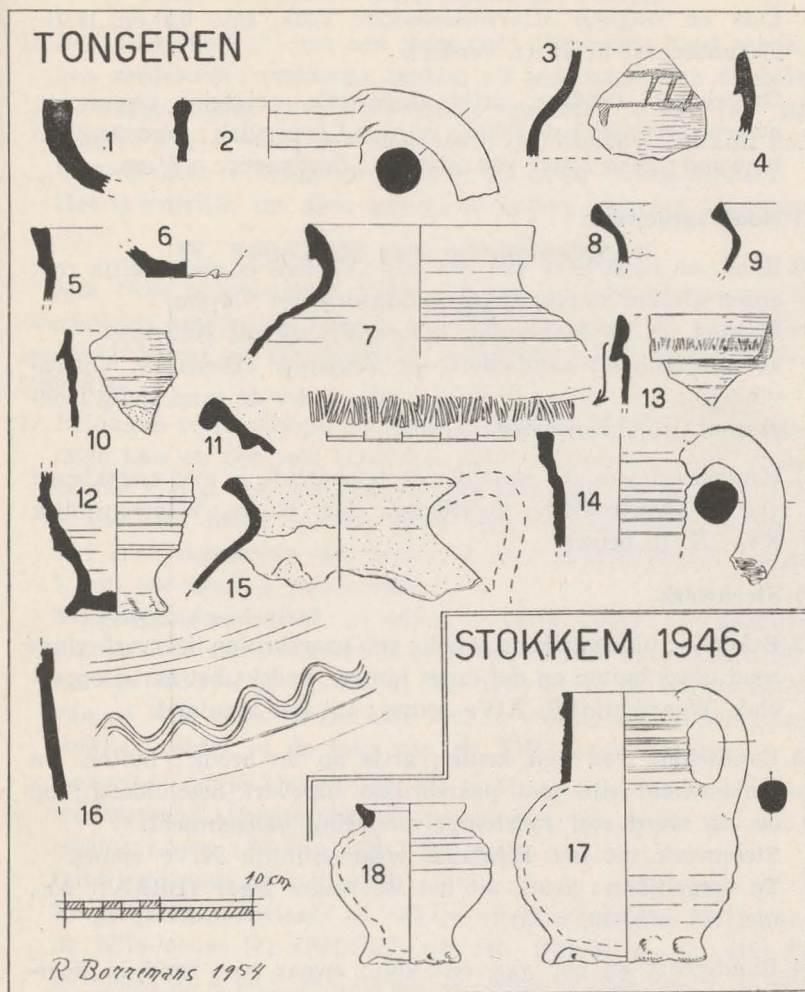
4. Randlip, weinig geprofileerd; de geelachtige klei vertoont hier en daar een roze tint; de binnenzijde van de rand en, buitenwaarts, de bovenste helft van de randlip zijn met gelig loodglazuur overtrokken.

Te vergelijken: het profiel van de lip lijkt op dit van de geldpot van Grand-Halleux (muntschat geborgen rond 1285) (2) doch schijnt ons iets jonger: einde XIIIe — begin XIVe eeuw.

5. Bandvormige randlip; gelig aardewerk; aan de buitenzijde oranjekleurig; geen spoor van glazuur; doormeter: ± 19 cm. Dit randprofiel (XIIe - XIIIe eeuw), typisch voor de witachtige, lichtgrijze en roze spaarzaam geglazuurde ceramiek, werd in een vorige nota reeds besproken (R. BORREMANS, **Vondst van middeleeuwse ceramiek te Neerharen, in Het Oude Land van Loon**, jg. IX (1954), nr 3, blz. 77, afb. nr. 19 en 20).
6. Vlakke bodemscherf van een kleine pot; witachtige klei; enkele groen-gele glazuurvlekjes onder de bodem; doormeter: 4,5 cm.; vrij dikke wand: ong. 7 mm.
7. Rand- en schouderfragment van een kogelvormige (?) pot; de schouder is gerild; lichtbruinrode klei met blauwgrijze kern; hard baksel; gedeeltelijk berookte buitenwand; geen spoor van glazuur; randdoormeter: 12 cm. **Vergelijking**: de bandvormige randlip is verwant met nr 5 (XIIe - XIIIe eeuw), hoger beschreven.
8. Lichttuitstaande randlip; witachtig aardewerk; een gelig loodglazuur met bruine vlekjes dekt de binnenzijde van de rand en de buitenzijde van de hals; de randlip is voorzien van een uitgietsneb; doormeter: ?

(1) BRAAT, o.c. blz. 163, pl. 42, afb. 1, bovenaan in 't midden.

(2) J. BREUER, *Notes sur la céramique ordinaire du moyen âge et des temps modernes*, in *Bull. Mus. Roy.*, 1929, blz. 96-100. afb. 1.

Dit is een randscherf van een eivormige pot, met vlakke of lensvormige bodem, drie uitgeknepen pootjes en een bandvormig oor; de schouder en de binnenzijde van de rand zijn met gelig loodglazuur bedekt. Deze vorm kennen we enkel in witachtige of lichtgrijze klei. Het is denkelijk een product van de pottenbakkerijen uit de Maasvallei, misschien wel uit Luik of Andenne.

Vergelijkingsmateriaal: a) randscherf uit Aarlen (2de helft van XIVE eeuw?) (R. BORREMANS, *Céramique médiévale et moderne trouvée à Arlon et environs*, in *Bull. Inst. Archéol.*

Lux. (1954), blz. 55, afb. 2, nr. 18); b) randen van potten uit Luik en Angleur (Curtiusmuseum, Luik, inv. 6.2 en 15.9); c) randscherf nr 15 (z. verder).

9. Omgebogen randlip; grijs aardewerk, enigszins poreus en kwartskorreltjes bevattend; vrij glad oppervlak; berookte buitenwand; geen spoor van glazuur; doormeter: ± 6 cm.

d) Rood aardewerk.

10. Rand- en halsscherf van een kan; de hals is gedeeltelijk met groen glazuur overtrokken; randdoormeter: 10 cm.

Product uit de Maasvallei, waarschijnlijk uit Andenne.

Te vergelijken: randscherf uit Andenne (Dienst v. Opgravingen); roze klei; aan buitenzijde, onder de rand, gelig loodglazuur; randdoormeter: ± 8 cm.

11. Randscherf van een schotel; de bovenzijde is met ongekleurd glazuur overtrokken; doormeter: ong. 30 cm. Waarschijnlijk XVe - XVIe eeuws.

e) Steenwerk.

12. Bekertje; blauwgrijs op breuk; een paarsbruine ijzerverf, glanzend langs buiten en dof langs binnen, bedekt het ganse oppervlak. Waarschijnlijk XIVE eeuws; uit het Rijnland.

13. Randscherf van een kruik; grijs op de breuk; buiten- en binnenwand zijn met paarsbruine ijzerverf beschilderd; op de lip werd een radstempelversiering aangebracht.

Steenwerk uit het Rijnland, waarschijnlijk XIVE eeuws.

Te vergelijken: kruik uit het Wieringer Meer (BRAAT, o.c., blz. 173, afb. 13, n° 5).

14. Randscherf en oor van een kan; zwaar oor, rond in doorsnede; blauwgrijs op de breuk, met kleine witte korreltjes (kwarts?); aan binnen- en buitenzijde, een bruine soms glanzende ijzerverf; ruw oppervlak; de rand is misvormd: doormeter: 9-10 cm.

Te vergelijken: kan uit Stokkem: n° 17 (z. verder).

II. TONGEREN 1931, WEIDE DAEMEN, SLEUF 1

15. Rand- en schouderscherf; witachtig en grijs aardewerk; de binnenzijde van de rand en de buitenzijde van hals en schouder zijn geel geglazuurd; de aanzetplaats van een bandvormig oor is zichtbaar op de lip; doormeter: 12,5 cm; datum: XIVE eeuw.

Te vergelijken: randscherf n° 8 (z. hoger).

III. TONGEREN 1952, HASSELTSTRAAT

16. Schouderf (?) van een grote pot ; blauwgrijs hard gebakken aardewerk ; versiering bestaat uit een ingesneden dubbele zigzaglijn tussen twee evenwijdige groeven ; dikte van de scherf : ong. 7 mm. ; gevonden door Dr. Rubbens, in zijn hof Hasseltstraat te Tongeren (stuk in het bezit van de vinder).
Het is moeilijk aan deze scherf een nadere datering te geven.

IV. STOKKEM 1946, RECHTSTRAAT

Deze twee voorwerpen zouden uit een pottenbakkersoven of -werkplaats herkomstig zijn. Ze worden bewaard in de Kon. Musea voor Kunst en Geschiedenis te Brussel (inv. B. 3446/N.I.G. 2739 AB).

17. Drinkkan met bolronde buik, golvende standing, cylindervormige hals en oor ; dit laatste is rond in doorsnede ; de grijsbruine klei is met kwartskorreltjes gemengd ; de oppervlakte is met een bruin en vrij doffe ijzerverf overdekt ; hoogte : 14,4 cm. ; doormeter van buik : 12 cm. ; randdoormeter : ong. 7 cm. (de rand is misvormd).

Vergelijkingsmateriaal : a) scherf n° 14 (z. hoger) ; b) kannen uit een oven van Brunsum, 2e helft van de XIIe eeuw (BRAAT, o.c. blz. 163-164, pl. 42, afb. 2) ; de datering in de tweede helft van de XIIe eeuw schijnt ons veel te vroeg ; wij zouden deze stukken eerder in de loop van de XIIIe eeuw plaatsen.

18. Bekertje ; zelfde klei en verf als n° 17 ; de standing is enigszins golvend ; hoogte 8,3 cm. ; doormeter van buik : 8,6 cm. ; randdoormeter : 6 cm. ; voet : 5,5 cm.

Datering : zoals de kan n° 17.

Vergelijkingsmateriaal : a) bekers uit Brunsum, 2e helft van de XIIe eeuw (?) (BRAAT, o.c. blz. 163-164, pl. 42, afb. 2, bovenste rij, 2 en 4 van links) ; b) XIIIe eeuwse beker in het Oude Raadhuis te Kampen (J. G. N. RENAUD, **Oud Gebruiks-aardewerk**, 1948, blz. 119, afb. 23) ; c) bekers uit Frankfurt-a-M., in de XIVe eeuw gedateerd (H. BRUCKNER, **Die mittelalterlichen Gebrauchsgeschirre im Städtischen Historischen Museum zu Frankfurt-a-M.**, in **Schriften des Historischen Museums II**, 1926, pl. II, III en IV) ; d) XIVe-XVe eeuwse stukken uit Speicher (P. S. LOESCHCKE, **Tonindustrie von Speicher und Umgebung**, in **Trierische Heimatblätter**, 1922, afb. 13, n° 25) ; e) vondsten uit Trier, XIIIe eeuw en 1ste helft van XIVe eeuw (**Jahresbericht des Provinzialmuseums zu Trier** (bericht van Dr Loeschcke), blz. 63-64, afb. XI, n° 5 en 12).

R. BORREMANS

CERAMIQUE MEDIEVALE ET MODERNE TROUVÉE A ARLON ET ENVIRONS.

Après l'étude des céramiques de l'époque romaine à Arlon et dans les localités environnantes, les céramiques médiévales, de l'époque carolingienne, du début du XIe au XIIe siècle, ont été étudiées. Elles sont caractérisées par un aspect et une forme très simples, d'inspiration d'Arles et qu'on trouve aussi en d'autres endroits de la région des Flandres, des Ardennes, du Luxembourg et de la Belgique. Ces céramiques sont, d'après les auteurs, très communes.

Après l'étude des céramiques médiévales, les céramiques modernes, du XIIIe au XVIIIe siècle, ont été étudiées. Elles sont caractérisées par un aspect et une forme très simples, d'inspiration d'Arles et qu'on trouve aussi en d'autres endroits de la région des Flandres, des Ardennes, du Luxembourg et de la Belgique. Ces céramiques sont, d'après les auteurs, très communes.

POTERIES DU MOYEN AGE GRAND-PLACE D'ARLON, 1931-1932.

En cours de l'été de 1931-1932, lors du décapage de la rue Grand-Place, on a découvert une fouille de poteries de l'époque médiévale. Les poteries sont caractérisées par un aspect et une forme très simples, d'inspiration d'Arles et qu'on trouve aussi en d'autres endroits de la région des Flandres, des Ardennes, du Luxembourg et de la Belgique.

Les poteries sont caractérisées par un aspect et une forme très simples, d'inspiration d'Arles et qu'on trouve aussi en d'autres endroits de la région des Flandres, des Ardennes, du Luxembourg et de la Belgique.

Les poteries sont caractérisées par un aspect et une forme très simples, d'inspiration d'Arles et qu'on trouve aussi en d'autres endroits de la région des Flandres, des Ardennes, du Luxembourg et de la Belgique.

Les poteries sont caractérisées par un aspect et une forme très simples, d'inspiration d'Arles et qu'on trouve aussi en d'autres endroits de la région des Flandres, des Ardennes, du Luxembourg et de la Belgique.

Les poteries sont caractérisées par un aspect et une forme très simples, d'inspiration d'Arles et qu'on trouve aussi en d'autres endroits de la région des Flandres, des Ardennes, du Luxembourg et de la Belgique.

